

Annessiaci, 10 ottobre 1513.

Statuti di Carlo III (che qui è detto Carlo II).

Stampati a Ginevra il 29 ottobre 1513,  
per mandato di Giovanni di Savoia  
vescovo e principe di detta città.

Nota che fra questa stampa e quella di Torino, 14 nov. 1513,  
v'è non piccola differenza notevole, specie nell'elenco e nei nomi  
dei presenti in Annessy alla redazione degli Statuti.

BIBLIOTECA  
PATETTA

Op.

Cing.  
225

UNIVERSITÀ DI TORINO









**S**equitur statuta per illustrissimū principem dñm. d.  
**K**arolū secūduz sabaudie et ducē modernū cōditā

## **Carolus dux sabaudie**

Chablaisij et anguste, Sacri. Romani imperij princeps, vicariusq; ppetuus, Marchio in ytalica, Princeps pedemontium Comes gebennū Baugiaci et rotōdinon. Baro vaudi Baij et fōcigniāci, Thicq; Brei sie, ac vercellarū et dñs. Licet illustrissimū quōdam domini pgenitores nri iustitie cultores: saluberrās et spales quasdam cōstitutiōes et pclara statuta, ad regimē subditorū suoz sagaciter pdidierint. Que cūc tos rerū casus diffuse satis āplecti, et ad bene beateq; vinēdū normā sufficere videant: Eas nichilominus pleriq; quis iustissimas et sanctas in debita obseruantia pturbāt: Quo fit, vt pro rerū tēporūq; varietate multozq; querelis nouerimus, Lertozū maxime officiariorū mores: Et ipsa statuta circa abbreviationes spaz caularū: iustitieq; rectitudinē: ac cōez reipublice et subditoz nroz quietē, fore neccio iprimēda restau randa et āplanda: Ex nostra igit certa sciētia, ac de nre ptātis plenitudine, maturaq; pcerū et piliariorū nroz deliberatiōe phabita: Laplā inferius descripta perpetuo duratura edidimus. Que cūz pmentitiōis statuti in vim legis obseruari volumus et iubemus put infra sequit: Leteris autē nris et pdecessoz nroz statuti saluis ifrascripti, in suis robore et effectu omīno pmanētib. q ad vngue obsuati volum⁹ et iubem⁹

**De consilio dñi secum residente, et de numero et ordine  
 pñdū et collateralū. Et terminis soluēdoz stipēdiōz**

Et pmo Q in pñstorio seu consilio nobiscū ordinariē residentī, post cācellariū nostrum quē duxerimus eligendū in cognitiōe et diffinitione caularum immediate cōstituemus et deputabimus duos pñdes doc tores ydoneos Quoz alter immediate post cācellariū Alter vero negotijs patrimonij nri pfectus. Subie quēter in iustitia ministrāda. Tractādisq; rebus suoz offitioz pcesse, intēdereq; debeant. Item tres colla terales iurisperiti similiter ydonei Qui cū dicti pñdibus in cognitiōe dictaz caular vacabit iuxta formā statuti Sub rubrica: Collaterales ad iustitie cultū et Et hoc sub sufficiēti pensione seu stipēdiis in litteris nris sup hys aliūde latius expmendis. Que singulis ānis solui volumus, de quatuor mētib in quatuor menses et in principio ipsoz quatuor mēsum.

**Nichil recipiant vltra stipēdia sua pñdes et collaterales**

Et quonīā salaria eorundem nuper cōstituimus et cuilibet eoz p rerū et personarū qualitate d stipēdijs opportune pñfuz est: volumus et iubemus hoc edicto q ipsi pñdes et collaterales dictis stipēdijs median nequaq; possint aut valeāt quōlibz aliud inde petere, erigere, sportulas taxare, ac sibi dari, pcurare directe vel indirecte per sese eoz ve seruitores familiares cōiunctas personas, aut alios quosuis p visitatiōibus pcessuum ordiatiōibusq; et sententijs per eos in quacūq; causa seu causis corā eis pendētiis, seu ferēdis fauoribusq; inde prestādis ante neq; post ipas sentētiās et ordinatiōes etiā a spōte dantibus seu dare vo lentibus. Nisi quod p exculēto et poculento gratis dabit quod in quinq; diebus expendi poterit. Et hoc sub pena in statuti nris cōprehensa. Et vltierus pñatiōis offitioz suoz, Quibus ac alijs quibuscūq; offi cijs vostreis casu contrario exinde perpetuo inhābiles censeantur.

*Uide declarationi  
 hmoi capitali nou  
 me factam in vltin  
 folio pñtius descrij*

*+ novij  
 ime*

**De cōsilijs dñi Chamberiaci et Thaurini residen**

Item statuimus et ordiāmus q in pñlio nro chāber residentē deputent et cōstituant vnus pñdes, tres colla terales, et duo aduocati. Quoz alter noster fiscalis, et alter pauperū existat doctores et probi viri. Sub sti pēdijs in lris nostris aliūde emanatis latius expñsis. Et alijs modis et formis de quibus in pcedēti caplo fit mentio. Et similiter cōstitui et obseruari volumus in pñlio nro, Thaurini residentī. Iudicem quoq; cri minalium ibidem de pluri delegimus. Ita q nichil possit erigi in dictis cōsilijs, nec per pñdes et collatera les prefatos vt supradictum est. Et sub pena de qua supra.

**Eis inter dicunt aduocatiōn patrocīnia, Et iudicaturarū ēferticia**

Ut in iudicando liberiori animo sineq; suspitiōe pcedere habeant pñfati pñdes et collaterales pñlioz nroz pñctoꝝ nobiscū chāber et thaurini residentē eisde et ipsoz cuilibet aduocatiōis offitium, patrocīnari q; vel dare pñlium penitus interdiciamus. Necnō et quascūq; iudicaturas extra dicta pñlia nostra modo et forma in statuto sub rubrica cancellario et collatoz et, Laplō incipien, vt predicti cācellarius, et colla terales et latius expñsis. Quod quidem statutum ad vnguem obsuati volumus.

**De iuramēto pñduz, collateralū, et aduocatoꝝ dictoz  
 consilioꝝ singulis ānis prestando**





Ut ad iustitie cultam et statutorum nroꝝ obseruatiam seruētius inclinēt p̄sides ⁊ collaterales dictoꝝ  
p̄silioꝝ tam nobiscū q̄ chamb̄ ⁊ thaurini resideñ. volumus ⁊ iubemus singulis añis die p̄ma iuridica  
post natiuitatē dñi nri debitū super obseruatia dicti edicti nri. et ceteroꝝ statutoꝝ p̄dictoꝝ. decisiones cau  
sarum ⁊ iustitiā concernē super sacro canone tactis corporaliter scripturis in periculum aiarum suarū  
prestare iuramēt. vꝫ ipsi collaterales in manibus p̄sidis p̄siliꝝ. apud quod delecti fuerint. Et ipsi p̄sides  
in manibus primi collateralis p̄siliꝝ in quo p̄sdebit. Et in presentia alioꝝ collateralū ibidem assisten.

**De qualitate ⁊ officio duoz p̄stati viroꝝ qui in p̄silijs dñi  
chamb̄ ⁊ thaurini resid cū p̄sibus ⁊ collateralibꝫ eozūdeꝫ iutererūt**

Item quāniā plerūqꝫ accidit vt in ip̄s p̄silijs de negotijs quoqꝫ eccl̄asticis ⁊ armate militie pertractent  
hoc edicto statuimus qꝫ in dictis p̄silijs chamb̄ ⁊ thaurini resideñ. Et vtroqꝫ ipoz deputent ⁊ deli  
gant duo viri famosi rerūqꝫ periti quos duxerimus eligēdos. Quoz alter eccl̄asticus. alter vero m̄diles  
seculari existat Qui cū ceteris p̄siliarijs nris in dictis p̄silijs cōtinue residere et quēire debeāt inmediate  
post p̄sides ipoz p̄silioꝝ. Et opportuna sup hoc iuramēta i maibꝫ p̄sidis in quo residebūt p̄stare teneatur

**De ordine p̄cedendi in causis ⁊ modo appellatiōis et recursus.**

Postq̄ igit̄ de personis ydoneis in dictis p̄silijs opportune puissim est. Circa modū p̄cedendi in causis  
puidere volentes. hoc edicto decernimus ⁊ declaramus qꝫ oēs cause subditoꝝ nroꝝ Exceptis infrascriptis  
pro prima cognitiōe audiant. et terminent per iudices ordinarios partiū illarū. Et p̄ secūda cogniti  
one per iudices appellatiōnū mediatos si fuerint. vbi vero nō fuerint per immediatos Et a sentētijs ipoz  
iudicū appellatiōn. aut ordinarioꝝ si vtz iudex desit. appellet ⁊ recurrat ad alterū p̄silioꝝ nroꝝ p̄dictoꝝ  
chamb̄ ⁊ thaurini resideñ vꝫ si vltimōtani fuerint. ad p̄siliū thaurini. Si vero citramōtani ad p̄siliū  
chamb̄ resideñs. Ita qꝫ gradatim sit appelland eisdeꝫ cōsilijs et nobiscū resideñ. Propterea mandantes  
Ne de eisdeꝫ causis p̄ p̄ma cognitiōe p̄dicta sese aliquāliter impediā. seu intrumittant. Exceptis tamē  
causis nris fiscalibus. et patriōialibus fisci. Et ipsū fiscū cōcernē pupilloꝝ. etiam viduaz miserabilū  
psonaz. mercharoꝝ forētiū. vel submissioꝝ cōitatum. baronum. bāner etoꝝ. et alioꝝ quoz cognitiōes  
p̄ forma iuris ⁊ statutoꝝ nroꝝ ad ipsa p̄silia chamb̄ ⁊ thaurini resideñia modo p̄dicto spectare dignos  
cūtur. Irritū ⁊ inane quicquid secus fiet. Harum serie decernentes.

**Cōsiliarioꝝ cambellanoꝝ. et curialiū cause per cōsilia  
dñi chamb̄ ⁊ thaurini residētia pro prima cognitiōe decidan  
Et ad quem sit ab eis supplicandum.**

Causas auteꝫ p̄siliarioꝝ. cambellanoꝝ. curialiū. et alioꝝ seruitoꝝ nroꝝ ordinarioꝝ tam actiue q̄ passiuē  
coram cōsilijs nris p̄dictis chamb̄ vel thaurini residētibꝫ modo simili p̄dicto p̄ p̄ma cognitiōe tractari  
volumus ⁊ iubemus. Decernē p̄pterea ordiatiōes ⁊ sentētijs quascūqꝫ per ipsa cōsilia in causis appella  
tiōnū et alijs seruitoꝝ curialiū nroꝝ p̄narratoꝝ ferendas vim p̄fecti p̄torio habere ⁊ executionē obtine  
re mediāte cautione ad formā iuris p̄standa Et qꝫ ab eisdeꝫ sentētijs nichillominꝫ possit ⁊ valeat ad nos  
seu p̄siliū nobiscū resideñ appellari seu supplicari. Quod quideꝫ cōsiliū in causis appellatiōnū seu suppli  
catiōnū h̄mōi deinde p̄cedere habebit iuxta facultatē a nobis ei delegatam seu delegand

**De modo et ordine p̄ducendi in causas.**

Et insuper ad enitādum superfluos litium anfractus. Qui litigatium cauillationibꝫ sepius generant  
statuimus hoc edicto qꝫ in causis vertē tam corā dictis iudicibus ordinarijs q̄ p̄silijs nris p̄dictis non  
liceat partibus litigan circa merita principalis negotij deducere per positiōes vel capla nisi bis actori. et  
bis reo corā iudicibus ordinarijs p̄ p̄ma cognitiōe. In causis vero p̄me appellatiōis seu secūde ante  
appellet ad p̄silia nostra p̄dicta. aut alterū eozūdem p̄silioꝝ etiam bis dūtaxat. In causis auteꝫ appellati  
onis corā dictis p̄silijs chāb̄ ⁊ thaurini resideñ nisi semel Vbi autē p̄ma appellatiō inmediate deuolue  
tur ad ipsa p̄silia. tūc liceat corā eisdeꝫ bina vice deducere. Et corā p̄silio nobiscū resideñ nisi semel vtriqꝫ  
parti. In appbatoꝝ vero et re p̄batoꝝ testium statuta seruari volumus

**Ab interlocutorijs nō possit appellari. Aut de nullitate dici.**

Superfluas auteꝫ lites que ex inflocutorijs obmissis negotijs p̄ncipalibus interdū immortales reddunt  
Moderari volentes statuimus qꝫ ab interlocutorijs causarum corā p̄silijs p̄dictis vertētium. etiaꝫ vim  
diffinitive sapiētibus per ipsa p̄silia quouis modo ferendis cōfirmatis vel nō cōfirmatis nullatenus ap  
pellari. supplicari seu de nullitate dici possit Sed dūtaxat reuideri petat corā eisdeꝫ cōsilijs cū adiuncto  
ad formā decreti nri super hoc iam disponētis. Nisi ipse inflocutorie tale grauamē afferrent quod p̄ sen  
tentiam diffinitiuam reparari non posset.



### De causis appellationū a p̄silio burgi et gubernatore. Nycie.

Causas vero appellationū seu supplicationū a p̄silio burgi necnō a gubernatore nro Nycie ad nos immediate deuoluī statim⁹ p̄silio nro residēti seu p̄silio nro chābertaci ad optionē supplicanti committēdas Et per ipsū p̄siliū iuxta facultates per nos ei delegatā seu delegandā decidēdas et cognoscēdas.

Suspitiones contra p̄silia dñi reijciūtur  
Et qualiter in particulari admittende sint

Suspitiones oēs cōtra p̄silia nra p̄dicta quouismodo allegādas dñino reijci volum⁹. Etia cōtra aliquos ex particularibus dictorū p̄silitiorū in ipse repelli iubemus. Nisi causa talis suspitiōis sit euidentis; aut sit auter q̄ per iuramentum legitime propōita et allegata.

### De iudicibus ordinarijs Et eorum offitio

Iudices ordinarios patriarū nostrarū circa eorum offitia sapienter et probe versari iubemus ad formas decretorū nrorū que oīno obseruari. et hic pro exp̄lis haberi volum⁹ sic ut nichil ultra stipēdia sua recipere possint neq; valeant. perire vel aliū put supra de p̄silijs nris sufficēter dictum est. Sub pena de qua supra. Etia insuper iudicibus ordinarijs quacūq; iudicaturas nras; vel alienas seu aliud quodcūq; offitij officio suo repugnās hoc edicto interdiximus. Sub pena d̄ qua in statuto sub rubrica titulus iudex et a p̄tulo incipien titulus iudici et Quod quidez obseruari volumus. Nolētes insuper q̄ sigilla curiarū suarū ip̄i iudices fideliter teneant seruient et custodiant;

Nō pcedāt iudices ad inflocutorias super torturis  
aut p̄depnationē in casibus penā sanguinis exigē. nisi  
exāmatj delatis per eos.

Ne repēte et immature p̄ eosdem iudices pcedat ad ea que ut facta sunt nullo debīne remedio reparari possunt. Sic prudēter et maturus fieri debeat. phibem⁹ hoc edicto. ne ad dictas inflocutorias et condepnationes in casib⁹ penā sanguinis exigē pcedere valeāt nisi exāmatj p̄ntiali seu p̄sonali delatis. In quos sic pcedi cōtingerit. Sub pena p̄uatiōnis offitij sui. Et viginti quinq; marcharū argenti.

Nō possint Iudices offitia sua maxime p̄ clauarios exercere.

Preterea quoscūq; iudices indicaturarū nraz decernim⁹ nō posse. neq; debere eorū offitia per substitutos regi facere. maxime p̄ clauarios. aut alios habētes alia offitia. Nisi legitima causa impedit. aut a p̄ria abientes fuerint. Quo casu per iurisperitos si assuerint regi satiant Et non aliter.

Prohibent castellanis et offitarijs personarū captiōes et detētiōē sine mādato. aut iudiciali cognitione Et in quibus causis pcedere possint. Et q̄bus penis si aggressores affici debeant.

Ut autem p̄dicti iudices debita in offitijs suis auctoritate fruātur. varieq; subditorū q̄rimoniē extingant Quas cōtra offitarios nros p̄pter eorum extorciōes ignorācias et malignitates sepius accepimus quas cūq; personarū detentiōes. capturas. et incarcerationē p̄ quavis causa ciuili. seu criminali magni seu parui momēti quibuscūq; bailluis. castellanis. et alijs quibuscūq; offitarijs nris. et ipsorū cuiuslibet penitus interdiximus et phibemus. Nisi p̄cedente cognitiōe vel mandato iudicis ordinarij. Seu nro aut p̄siliorū nrorū p̄dictorū. Exceptis criminibus notorijs penam sanguinis exigē vel ubi suspitio fuge immineret. eosq; nullam causarū cognitiōē habere volumus. Sūmā sexaginta solidorū excedē. In alijs vero inflozibus ipsam sūmā non excedē tantū debite pcedere et cognoscere possint sine scriptis iuxta formā decretorū nrorū. Qui si huic edicto nro p̄traueniat. Penam viginti marcharū argēti eos statim incurriere volumus. Et ad interesse partis exp̄se teneri. Et quatuordecz penarū exactionē. et p̄cessū super hys forationē dicti iudices ordinarij p̄tra dictos castellanos pcedere tenebūt Et eos ad nos mittere Sub pena pari p̄missis. per ipsos iudices casu cōtrario committēda. Iubētes insuper quacūq; copositōes. per ipsos bailluos castellanos et offitarios a dictis sexaginta solidis infra fiendas eisdē iudicibus tēpore assinaz rep̄mendas. aut cōfirmādas. put eisdē iudici pro ratione videbit fideliter exp̄p̄re. Et oīons inflozationibus p̄cessibus et expletis in curia suarū castellanarū agitatīs sine fraude et dolo. iuxta formā dictorum decretorū nrorū Et ad hoc eos astringi volumus mulctā indictā. et alijs remedijs opportunitis.



**Quid et quomodo erigendū sit p introgiō et exitu. Carcerū**

Siquidez obseruari volumus statutū sub rubrica seu caplo incipiente. Ne incarcerati p eustodes et vnaci reformatione p illiusmodi quodaz dñi tratre nīm pbituz d eo facta. Declarates vterius q p introitu carcerū. castellani neq eius familiares nequāq possint neq debeant exigere ab incarceratis seu detentis etiam si detineatur ad instantia pluriū personaz. Si vltra vnū diēz steterint nisi tres grossos pzo introitu Et tondem p exitu dntat. Et si per vnū diēz dntat steterint tres grossos solūmodo exigi volumus p introitu tantū etiam si fuerint recōmendati. Et si dicti detenti seu carcerati facta assignatiōe ad respon dēdū iudicialiter pcessui cōtra eos formato cōparuerint respōderint. et cauerint nichil ab eis per dictos castellanos p introitu et exitu a carceribus p dictis quolibet recipiat. Sub pena in statutis nris cōprehēsa

**Nullus capiatur p debito castellani vltra formā statuti Et quid et qntuz exigi debeat p victualib⁹ p eos vendēdis in officio:**

Non liceat etiam dictis castellanis quēpiam p debito suis capere arrestare aut carceribus detinere p f formā statutoz nroz. minuzq p introitu et exitu detētoz huiusmodi quicq exigi seu recuperare. Sub pena viginti quinqz librarū fortium. Et similiter pibemus ne de Branis Vinis et alijs victualibus per eos vendēdis in eorum officio quouis tempore petere neq exigi habeant. Nisi ad rationem pcy quo vendebant tempore venditionū illoz. nisi legitime cōstet debitores fuisse impellatos et in mora cōmutos

**Per quos recipi debent Testium attestaciones.**

Testium attestatiōes. et quēcūqz examina per eosdem iudices et pñs in causis coram eis vertē respecti ue recipi et fieri volum⁹ per se seu pdoneos cōmissarios ppos et expertos quos ad hoc duxerint eligēdos Quoz numerū ne sit cōfusus in auditorijs suis de iudici moderari et refrenare habebunt. Tenebūtūqz et debebūt dicti cōmissary debitum super hys anteq admittant prestare iuramentum.

**Nō fiant pcessus et scripture miserabilium persona rum et alijs summani decem florenorum non excedē**

Et quia plures miserabiliū psonaz causas coram dictis pñs nris tractari cōtinget: Prohibemus hoc edicto tam partib⁹ q pcuratoribus earūdem ne de huiusmodi causis personaz actu numerabili pcellus et scripturas faciant Sed dntat sine alijs sollempnitatib⁹ regurent pētiōes pducta dicta et replicata par ciū per secretariū qui de eis per regitru suū eidem pñs in tempore fidē faciant. vt super hys iūmarie cog noscat et iustitiā ministret abiqz vterioribus expen et scripturis: Et inde quoqz obseruari volumus In causis alijs quarūqz psonaz iūmam decz florenoz nō excedē. Si quis aut pcuratoz ptransu actep tare pūpserit et pcessus sine scripturas neri faciat. tales pcellus nulli roboris et momenti fore. Eoidēqz pcurēres ad expensas et interce partium omnino teneri determinamus

**Interinēnt gñe corā pñs dñi chambri et thaurini residentibus. Et subrepticie non obseruentur**

Abusus quoqz malefactorū homicidarū et ceterozum delinquētū de medio tollere volētes: Qui postq homicidia et delicta huiusmodi patrarūt ordiātoz cognitiōez et meritam pugnitiōez euitare cupientes cōmissarios extraordinarios eis ppitios et fauorabiles a nobis impetrant. Et inforatiōes p indirectas vias preter rei veritatē suo modo sumi faciūt. vt erga eos ad grāz pcessiōez facilliores nos reddamus. ne scelera hui⁹ modi fmaneāt ipugnita Et eos in suis malicijs glari oporteat. Hoc stabili quoqz statuim⁹ edicto vt sit postq homicide et delinquētes pdicti qēqz sint p quibuscūqz criminib⁹ et delictis Etas indul gētiā seu remissiōi a nobis obtinuerit. Teneant et debeāt illas infra vnū mēsem a data illaz cōsilio nro thaurini si vltra mōn fuerint Et pñs chambri si citramōn vocatis et auditis pcurē nro fiscali et parte lesa vel querelā si que sit in ppijs psonis Et in gñali auditorio causaz humilit⁹ prefētare. et illas debite iustifi care vt intelligatur si subrepticie vel mēdose. aut nō expssa vel occulta veritate. Eas a nobis impetraue rint Et qnōqz hoc iustificauerint eos detineri iubemus Quod si iuste et omni expssa veritate obtente re periant debiteqz iustificare fuerint vt premicti Cōsilia nra predicta tunc illas interinabunt Et obserua ri mādabunt iuxta formā illaz Satisfacto prius parti lese ordinatiōi dictoz pñloz nroz a qua nō possit appellari seu supplicari Eosde quoqz delinquētes publice et gratiose monēdo vt ab hmoi delictis abinde se abstineant. Et itidem fieri et obseruari volumus si dicti delati in loco delicti detineant a quo relaxari non debeant nisi satisfacto parti lese ordinatiōi iudicis ordinarij a qua etiam nō possit appellari vt supra dictum est de pñs Si vero aliter et contra rei veritatem impetrare fuerint. Et delinquētes ipsi vocati predictis eas iustificare non potuerint: tunc et eo casu eos iudicibus eorum ordinarijs ad quos de eoz



delictis antefactas eiusmodi gr̃as iudicare p̃tinebat. ligatos remittant p̃ iustitia ministrada. Decernē  
p̃pterea dicto casu lras ñras indulgētiar p̃dictas nullius esse momēti. Et p̃ro non p̃cessis haberi. Quia  
ne omnino fieri volum' et mandamus. Si vero delinquentes huiusmodi ate cōcessionē dētaz lraz ñraz  
petenti fuerint eos nullatenus relaxari iubemus donec super subreptiōe ip̃az lraz vocat[ur] p̃dict[us] cognitū  
fuerit. Eisdem detentos eo casu ad p̃tationem dictaz lraz per p̃curatorem specialem admittentes

#### De falsis Notarijs auctoribus et testibus Et pena eisdeꝝ infligenda

Ad maiorem terrorem malignātīn volumus etiam et expresse iubemus q̃ statutū sub rubrica. q̃ not[us] et  
Oseruetur. aducentes q̃ si quispiāz ip̃soꝝ notarioꝝ scripturas aut instrumēta quēcūq; p̃ eos seu alios  
notarios recepta falso fabricauerint vel perturbauerint quod iurisdictionem mutet Ita q̃ sit salum de iure  
pugnibue aputatiōe pugni cōfiscationēq; bonoꝝ suoz. Et dampnimen[ti] perpetuo puniat. fabricari vero  
facientes pari pena affligi volumus Et falsos testes ea lege dampnari statuimus et decernimus

#### Sententie ferēde super instrumētis publicis per iudices ordinarios habeāt executionē paratā mediante cautionē p̃donea

Ne super debitis cyrographarijs lites vt fieri solet reddant Immortales Hoc perpetuo et dicto stabilim⁹  
et ordinamus. Itatutū sub rubrica Ordo et modus p̃cedendi. capitulo incipiente. Ad causaz et litium ac  
celerationē et omnino obseruet Et quod obseruari volumus Adijcētes ius super disponētes et statuētes  
q̃ sententiē p̃ iudices ordinarios ferēde super instrumētis publicis habeāt executionem paratā : Etiam  
si ab eis fuerit appellatū Adediāte tamen p̃donea cautione ad formā auctē que supplicatio debite p̃stada

#### De Commissarijs extentarum.

Statuimus insuper decretum sub rubrica de cōmissarijs exten[si]o. Caplo incipiente. Commissarios scribas et  
ōino obuari Ita q̃ nichil possit de p̃testatiōibus exigi p̃ter formā ipsius statuti suo pena de qua in eodē

#### Contra Maledicos et blaphemos:

P̃terea volentes maiestatis diuine cultum Immensamq; elemēn vt par est venerari et reuereri: statui  
mus et ordinamus Hoc p̃petuo et indelibili edicto q̃ statutū sub rubrica de Maledicis et Blaphemis et  
caplo incipiente Quia nedum et omnino obseruetur Mandantes p̃pterea quoscūq; impios maledicos  
et diuini nominis blasphemos nephādissimos per offitarios ñros ad formā dicti statuti om̃ino et Irremissi  
bilit plecti et affligi ac illud singulis anis p̃ officia sua publice pelamari. ne quis ignorātia se excusare conet  
sub pena indignatiōis ñre per eosdem offitarios ñros casu contrario cōmittenda:



#### Karolus dux Sabaudie.

et. Uniuersis sit manifestum qd cum ad  
obuiandum multiplicibus abusibus. calliditatibus et malitijs que per offitarios ñros  
in cognitiōē et p̃cessibus causarū et administratiōibus offitioꝝ suoz sepius p̃mittūtur  
Suprascripta capla de consensu et matura deliberatiōe p̃silioꝝ ñroz subnōiatoꝝ coraz  
nobis ad hoc euocatoꝝ p̃ro celeriori expeditiōe causarū predictaz. cōiq; bono ip̃oz  
subditoꝝ salubrit ediderim⁹ vt inspecta rerū tēporūq; dissimilitudine sub recto iusticie ordine respública  
semper regatur. et p̃suetur. Ex nostra certa scientia capla predicta put facent harū serie p̃firmamus et  
approbamus. Et ea cuz alijs statutis ñris in vim legis inseri et obuari iubemus. Mandātes hoc ideo  
p̃silijs nobiscū chambri et thaurini residen. gubernatoꝝibzq; baillijs. vicarijs. p̃tātibz: Judicib⁹. castel  
lanis. ac ceteris offitarijs ñris mediatis et immediat[is] ad quos spectat. sub pena in dictis caplis cōtenta  
ac centum marchaz argenti p̃ quolibz. Quatenus has ñras et dicta capla teneant et obseruent. Ac per  
eos quorum intererit obseruari faciant In nulloq; p̃traueniāt q̃nomodolibz vel opponant. Verum illa  
in numero et volumine alioꝝ statutoꝝ ñroz predictoꝝ iusserat et adiungant. Ad eternam memoriaz  
duratura. Quoniaz sic fieri volumus Irritū et inane quicquid contra formam dictoꝝ caploꝝ et statutoꝝ  
factum reperietur: Ex dicta ñra certa scientia decernentes. Quibuscūq; oppōibus. litteris. ex ceptiōibus  
franchisijs. libertatibus. Et alijs in contrarium facientibus. aut adducendis non obstantibus et Repulsis



Quibus omnibus quoad hec expresse derogamus et derogatum esse volumus per presentes. Datas Annessiaci. Die decima. Octobris: Millesimo quingentesimo. decimo tertio:  
 Per Dñm. pñtibus dñs. Illu. Philippo de sabaudia comite gebenñ Illu. Fráscisco de lucemburgo. vice comite. martiti. R. Johanne de sabaudia Ep̃o gebénaz. Bernadino de sabaudia dño pácalleri. R. Urbano de myolans. electo valéti. R. Joháne de foresta pposito mōtifiouis Karolode mōtebello comite Infimoi. Antonio d gíngino dom ino dyuone pñs Ludouico dño deree. pñs sabaudie. Bernardino parpalia pñs pedemoi. Angellino de pñanis pñs patriónali. karolo de cámera dño sermoyaci. Fráscisco marescalci dño mariniaci. Fráscisco de dyuno dño castri veteris magno scutifero. Jacobo chabodi dño excherene Fráscisco de pñanis condño Laynici Hieronimo de agatiis. Angellino d pōtevitreo. pñs gebenñ. Joháne frañ balbi. Petro fabri Iudice chablañs. Joháne marescalci iudice sabaudie. Claudio d pogniaco Iudice soncigniaci Jo ludouico luxferi Iudice Beugelsj Scipione cara iuniu doctore. Hugone de balma dño Lireti magistro hospitij. Quiliet



**onsilium** Illustrissimi et excellentissimi principis et domini nri dñi karoli sabaudie et ducis secum ordinarie residens. Univeris sit manifestum qd presentatis nobis lris dñicalibus suprascriptis vnacū capitulis et statutis in eis mettion. coram prelibato Illustrissimo dño nro. Et nobis hodie lectis et pmulgatis eisdem. Nos obtulimus paratum obedire. Et dicta statuta observare vt tenemur. In quorum testiōm Has duximus concedendas. Datas Annessiaci die decima Octobris Millesimo quigeni Decimo tertio. Per Cōsilium. pñt dñs. Antonio de gíngino dño dyuone pñs. Fráscisco de pñanis condño laynici. Hieronimo agacia. Jo. frañ balbi. Savinis



Impressa fuerūt suprascripta nouiter edicta. Sabaudie statuta. in florētissima gebenñ. Cūstate p. N. Ludouici cruse. in eadem impssorem. Anno dñi currēte: M. cccc. xiii. et die xxix. Octobris. De mandato Illu. ac Reuerēdissimi in xpo patris et dñi. d. Jo. de sabaudia Ep̃i et principis dicte ciuitatis.





Illustri ac Reuerendissimo principi. dño iohanni  
de sabaudia Episcopo. Gebennensi meritissimo.

Superiorib<sup>9</sup> diebus dñi Rome ageres: Illu. ac Reuerendissim<sup>9</sup> p̄sul: cū ludovic<sup>9</sup> Fr̄acor<sup>9</sup>  
Rex xp̄ianissimus Mediolanense dominiū vendicasset: venetos in ytaliam vicisset: et his  
panos apud Rauennas: miserabili clade p̄fugasset: Juliq; secūdi Pont. Max. ac Ma  
ximiliani imperatoris opera ab Heluetis et alijs in galliam fugatus fuisset: et tanta inter eū. ac ceteros  
xp̄ianos Principes contentio deniq; generata: vt tutam quisq; sedem statumq; sibi nesciret: et generalis  
quedam calamitas miseros mortales opprimeret: Illustrissimus Cesar. et dux noster Carolus excellē  
tissimus. pro sui ingeniū magnitudine maturoq; cōsilio: rem ita prudenter egit suā: vt ad tractandū aliorū  
pacē vndiq; requisitus et auctor fuerit: et inter tot rerū turbines et varietates bellorūq; tumultus: solus  
ipse quietus euaserit: maximāq; sibi et suis gloriā cōparauerit Vacatisq; dehinc paulisper rebus: nullis  
vigilijs laboribusq; sessus ad sedes iuditiarias. se conuertit: Et de eis que ad iustitiam rectitudinem. et  
sanctē societatis humane cōseruationem pertinent se corā tractari voluit: vt siquid in hac rerū tēporūq;  
vertibilitate pro honestate et cōmuni bono emēdandū addendū vel corrigendū videretur: id congruēter  
castigaret: pacisq; et belli temporibus vtriusq; respublica sibi commissā rite regeretur: et nullo vnq; tēpore  
iustitia vacaret: O diuini principem: o felicem patriā: quā tibi celestia numina fauent que tanto te duce  
dignā effecerūt Nil vnq; impium nichil in consulte nil nisi clementer agit: iustitia vere ante eum ambulat  
et ponit in via gressus suos: Nec igit capitula. te p̄nte condidit. a suis proceribus. examinata: que ad tuā  
dignitatem merito dirigi et consignari iussit per imp̄ssorem inclite ciuitatis gebenn. ad eternam mēoriā  
redigenda: Vale et pro more optimi principis tu quoq; iustitiam et pietatem cole

Jo. Maria de sauinis  
Ducalis Secretarius

Declaratio superius in primo folio descripti capituli incipiens  
Et quoniā salaria et Sub Rubrica. exordietur. Nichil recipiat et.



Carolus dux sabaudie

et Licet in generali Reformatione statu  
torum nostrorū per nos nouissime facta  
mature et cōsulte p̄cesserimus ad ea omnia que isth̄c edicta et decreta fuerūt ita vt in  
nulla sui parte notari valeant. Clericū tamen ne liceat p̄sidijs et collateralibus cōsilijs  
nostrorū nobiscū cōhaberi ac et thaurini residentū iudicibusq; et alijs iustitie ministris  
officiarijs nostris mentes nostrā preterire/ et sensum dictorū decretorū habūde nimis  
extēdere Signāter decretū sub rubrica Nichil recipiat et Capitulo incipiente Et qm̄ et  
Ex nostra certa sciētia motuq; p̄prio declaramus hoc edicto. Quod esculenta et poculenta de quibus in dicto  
statuto non intelligūtur nisi ea que paucō tempore cōsumi possunt vtpote Perdrices Galline. Lape nes  
et cōsimilia. Que vno testono p̄semel cōparari poterūt Quecūq; vero alia p̄ter superius specificata eis  
omnino phibentes et interdicentes Sub pena de qua in dicto statuto Quod in reliquis vt iacet omnino  
obseruari volumus per p̄sentes. Quas in volumine statutorum nostrorum inseri iubemus. Datas  
Annessiaci. die decima septima m̄ensis. Decembris. Anno. Millesimo quingentesimo decimo tertio  
Per dñm p̄ntē dñm phō de sabaudia comite gebenn. Illu. fr̄m de lucemburgo vice comite Marticii.  
Antonio dgingino dño dyuone p̄sede Jo. de longacoba guberatore ver cellarū. Iheronimo d agacijs  
Fr̄acisco de bosco dño p̄sissiaci magistro hospiciū. Nulliet.

Excitat alma caput dudū que pressa facebat  
Astra in melius dirigit illa gradus  
Ad dextra sabaudiacis pedemōtis Jura fremebant  
Consilio in magno sumptibus immodicis  
Nunc laribus digesta suis dispendia tollunt  
Hiue cinerum paucis mons repetendus erit  
Carolus altitono sufflatus numine diuus  
Contulit hęc populis munera grata suis



*[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]*

*[Handwritten signature or initials in dark ink]*







